

Ochrana hospodářské soutěže

J. Bejček

Část I.

Hospodářská soutěž a východiska její regulace

- „Antimonopolní právo je Magna Charta svobodného světa. Toto právo je pro ochranu ekonomické svobody tak důležité, jako jsou základní lidská práva pro ochranu našich svobod“

United States v Topco

Associates, Inc., 405 U.S. 596,610 (1972)

Hospodářská soutěž

Soupeření více osob,
které na trhu nabízejí
nebo požadují totéž
plnění

- Pluralita subjektů
- Jednota objektu
- Vztah zápasu

Modely hospodářské soutěže

- Dokonalá konkurence
- Monopolistická konkurence
- Funkční soutěž a svobodná soutěž
- Chicagská škola
- Harvardská škola

Omezení hospodářské soutěže

Dle typu

- Kartely
- Zneužití tržní moci
- Koncentrace

Dle směru působení

- Horizontální
- Vertikální
- Diagonální

Relevantní trh

Podmínka vzniku soutěže

- Střet poptávky nebo nabídky alespoň dvou soutěžitelů na trhu
 - stejného nebo zastupitelného zboží nebo služeb
 - na stejně důležitém místě
 - ve stejně významném čase
- Relevantní trh je segment agregátního trhu
 - je tvořen takřka nekonečným množstvím relevantních trhů, které se mohou různě překrývat (produktová integrace a diferenciacce)

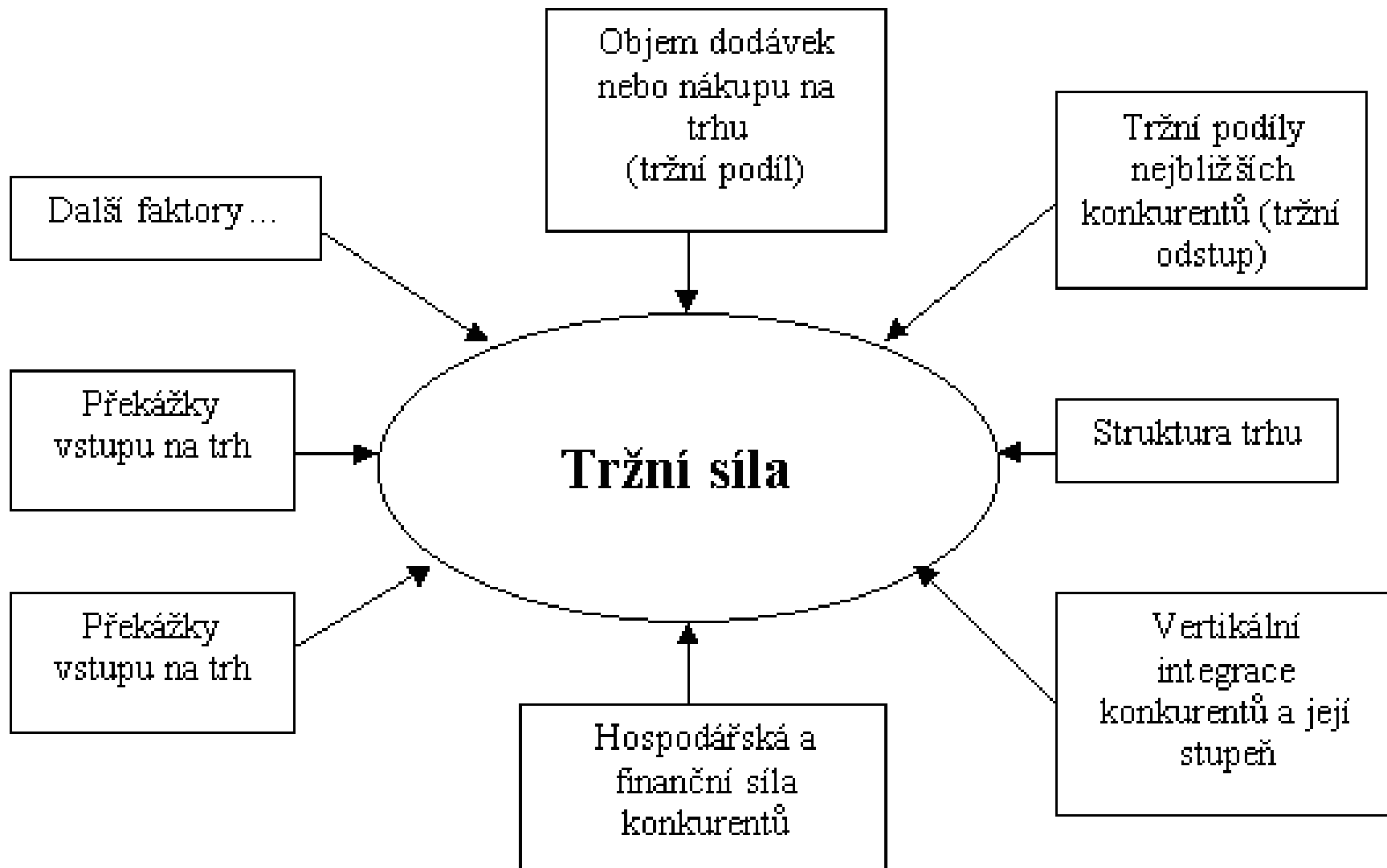
Tržní moc

Dvě složky

- Schopnost určovat chování ostatních soutěžitelů
- Schopnost chovat se nezávisle na ostatních soutěžitelích či spotřebitelích

Tržní moc není jen podíl na trhu!

Schéma tržní síly

Regulace x Deregulace

Paradox regulace:

- regulací ekonomiky se soutěž omezuje
- deregulací ekonomiky vzniká prostor pro omezování soutěže konkurenty kartelizací, tvorbou koncernů a monopolů a zneužitím tržní moci

Jaká je „optimální“ míra regulace? - soutěžní **politika** (a hodnotová víra)

Možná pozitiva regulace soutěže

Odstranění nepřiměřených tvrdostí trhu
(eliminace paradoxu autodestrukce neomezené
svobody)

Tlak na efektivitu nabídky

- tvorba nejlepší nabídky
- prospěch spotřebitele (ochrana slabšího)

Kvalitní soutěžní prostředí

- transparentnost
- nižší zneužitelnost
- stabilita

Možná negativa regulace soutěže

Eliminace některých výhod koncentrace,
typu:

- úspora nákladů (*economies of scope and scale*)
- mezinárodní konkurenceschopnost (*local champions – global players?*)
- technický pokrok

Náklady regulace

Zásah do práv soutěžitelů

Cílové (zájmové) konflikty

- Individuální x institucionální ochrana
- Účinná soutěž versus
 - úspora nákladů
 - technický pokrok
 - mezinárodní konkurenceschopnost
 - životní prostředí, ...

Soutěžně politické přístupy k regulaci soutěže

- ◆ Rezignační
- ◆ Vlastnický
- ◆ Strukturální
- ◆ Regulační
- ◆ Kombinovaný

Část II.

Systematika a prameny soutěžního práva

Soutěžní právo

- ochrana soutěže
 - veřejnoprávní větev
 - právo na ochranu hospodářské soutěže
- ochrana soutěžitelů
 - soukromoprávní větev
 - právo proti nekalé soutěži
- evropské a české vnitrostátní

Koexistence národní a evropské úpravy

Evropské právo

- věci s komunitárním rozměrem
- věci, kde ZOHS na evropské právo odkazuje (blokové výjimky)

České právo

- věci bez komunitárního rozměru
- ÚOHS vykonává některé pravomoci Komise na základě zmocnění

Prameny soutěžního práva EU

- Čl. 101 a 102 Smlouvy o fungování EU
- Nařízení č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 101 a 102 Smlouvy
- Nařízení č. 139/2004 o kontrole spojování podniků
- Čl. 42 SFEU a Nařízení Rady (ES) č. 1184/2006 o použití určitých pravidel hospodářské soutěže na produkci zemědělských produktů a obchod s nimi
- Nařízení o blokových výjimkách

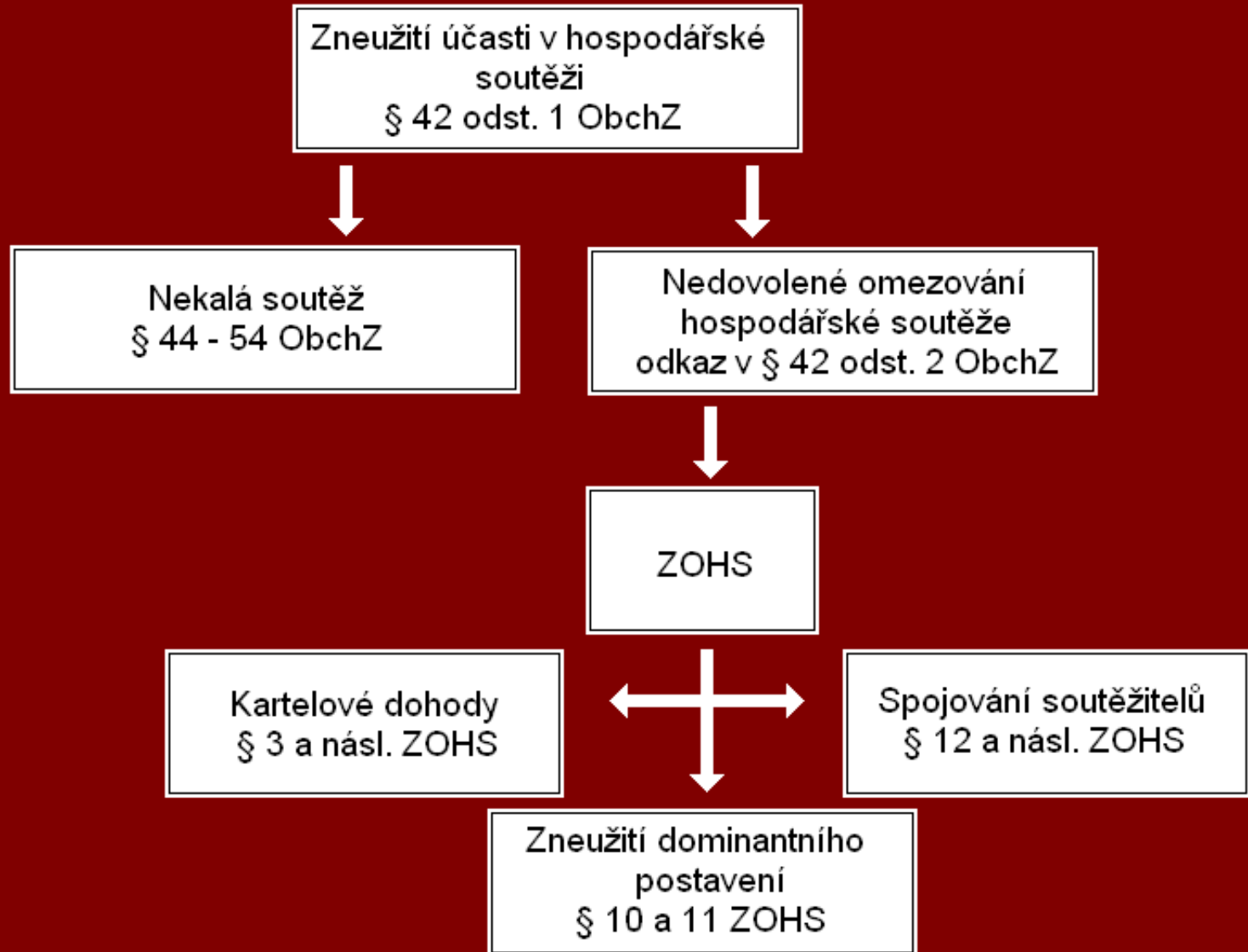
Prameny národního soutěžního práva

- Zákon o ochraně hospodářské soutěže (143/2001 Sb.)
 - Vyšší míra abstrakce, obecnější formulace, menší kazuističnost
- Zákon o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (273/1996 Sb.)
- Vyhlášky ÚOHS

Obsahová podobnost s právem EU

- čl. 64 Asociační dohody z roku 1991

Systematika úpravy OHS

Zvláštnosti „před závorkou“

- Automatický x podmíněný zákaz (*per-se, rule of reason* ?)
- Význam judikatury
- *Soft law x hard law* ?
- Soukromé vymáhání náhrady škody (*private enforcement*)
- Programy shody (*compliance*)
- Narovnání (*settlement*)
- Program shovívavosti (*leniency*)
- Ekonomický přístup k soutěžnímu právu (*more economic approach*)

Část III.

Úvod do zákona o Ochraně hospodářské soutěže

Systematika ZOHS

- Úvodní ustanovení – předmět úpravy a definice
- Kartelové právo
- Zákaz zneužití dominance
- Kontrola koncentrací
- Dozor nad orgány veřejné správy
- Úřad na ochranu hospodářské soutěže
- Řízení před ÚOHS
- Sankce
- Závěrečná a přechodná ustanovení

ZOHS

Předmět úpravy - § 1 odst. 1 ZOHS

- Ochrana hospodářské **soutěže**
proti vyloučení, omezení, narušení nebo ohrožení
....způsobenému zakázanou dohodou soutěžitelů, zneužitím dominance nebo nepovoleným spojením soutěžitelů
- Ochrana konkrétního **soutěžitele** nebo spotřebitele – „vedlejší produkt“
- Působnost i na orgány veřejné správy?

Mezinárodní rozměr ZOHS

Evropská OHS

- ZOHS se použije obdobně na řízení ve věcech podle článků 101 a 102 TFEU

Teorie účinků protisoutěžního jednání

- ZOHS se použije na jednání soutěžitelů v cizině, které narušuje nebo může narušit hospodářskou soutěž na území České republiky.
- ZOHS se nepoužije na jednání v ČR, které má účinky výhradně v zahraničí

Soutěžitelé

§ 2 ZOHS

- fyzické a právnické osoby
- sdružení těchto osob i v případě, že nejsou právnickými osobami (doktrína „SEU“)
 - pokud se účastní hospodářské soutěže nebo ji mohou svou činností ovlivňovat
 - i když nejsou podnikateli

Relevantní trh

§ 2 ZOHS – Složky relevantního trhu

- **Věcná**: zboží, které je shodné, porovnatelné nebo vzájemně zastupitelné
- **Prostorová**: území, na němž jsou soutěžní podmínky homogenní a zřetelně odlišitelné
- **Časová**: střet nabídky a poptávky v určitém čase

Část IV.

■ Kartelové dohody

Dohody omezující soutěž

Kartelové dohody § 3-7 ZOHS

Generální klauzule:

Dohody, jejichž cílem nebo výsledkem je narušení hospodářské soutěže jsou **zásadně** zakázané a neplatné

Speciální skutkové podstaty

- Musí naplňovat podmínky generální klauzule
- Zakázané je i jednání, které nemá speciální skutkovou podstatu, naplní-li generální klauzuli

Výklad pojmu dohoda

„Dohody“ (legislat. zkratka § 3 odst. 1)

- Dohody soutěžitelů
- Rozhodnutí jejich sdružení
- Jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě

Dohody omezující soutěž

Tradiční dělení podle obsahu

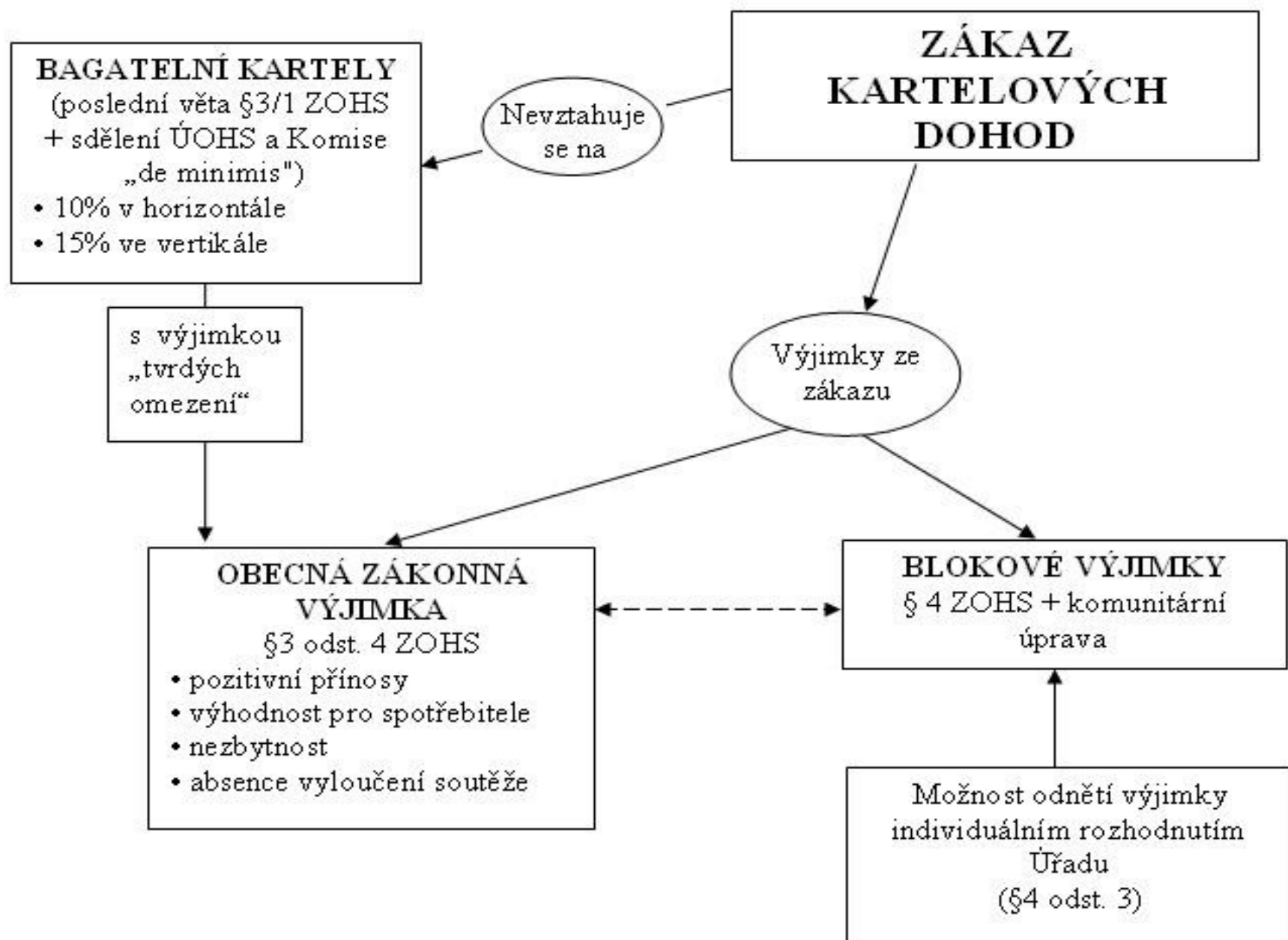
- Cenové a podmínkové kartely
- Množstevní kartely
- Segmentační kartely
- Restrikční a kontrolní kartely
- Junktimační kartely
- Racionalizační kartely
- Diskriminační a bojkotové kartely
- Licenční kartely
- Tendrové kartely

Speciální skutkové podstaty v ZOHS

- přímé nebo nepřímé určení cen popřípadě o jiných obchodních podmínkách
- omezení nebo kontrola výroby, odbytu, výzkumu a vývoje nebo investic
- rozdělení trhu nebo nákupních zdrojů
- vázání uzavření smlouvy na přijetí dalšího plnění

Speciální skutkové podstaty v ZOHS část II.

- uplatnění rozdílných podmínek vůči jednotlivým soutěžitelům (diskriminace)
- závazek neobchodovat či jinak hospodářsky nespolupracovat se soutěžiteli, kteří nejsou účastníky dohody, anebo jim budou jinak působit újmu (skupinový bojkot)

Výjimky ze zákazu kartelových dohod

Výjimky:

- Stanovené zákonem
- Blokované výjimky stanovené ÚOHS (v současnosti nejsou...)
- Komunitární blokované výjimky
 - I když jednání nemá komunitární rozměr

Zákonné výjimky

Kartelové dohody s pozitivním efektem???

- přispějí ke zlepšení výroby, distribuce zboží, podpoře technického či hospodářského rozvoje
- Poskytnou výhodu spotřebitelům
- neuloží soutěžitelům omezení, která nejsou nezbytná
- neumožní soutěžitelům vyloučit hospodářskou soutěž na podstatné části trhu

Do 2004 existovaly individuální výjimky

Zákonné výjimky

Zásada *de minimis non curat praetor* –
bagatelní kartel

- horizontální dohoda se součtem podílů účastníků na relevantním trhu nepřesahujícím 10 %
- vertikální dohoda, při níž podíl žádného z účastníků na relevantním trhu nepřesahuje 15 %

Zákonné výjimky

- Omezená výjimka pro oblast zemědělství (ust. § 4/1 in fine)
 - Odkaz na společnou zemědělskou politiku
 - Čl. 42 SFEU, Nařízení 1184/2006

Výjimky ze zákonných výjimek ze zákazu

- Zákonné výjimky pro bagatelní kartely a zemědělství se neuplatní (podle Oznámení Úřadu o dohodách, jejichž dopad na HS je zanedbatelný – *soft law*) pro:
 - horizontální dohody cenové, kontrolní, tendrové a segmentační
 - vertikální dohody cenové nebo segmentační

Platí tedy původní **zákaz!**

Výjimky ÚOHS

- Individuální výjimky byly možné jen do 16. 2. 2004
- Blokované výjimky – stanoví ÚOHS vyhláškou
- Dřívější blokované výjimky obsahem odpovídaly komunitárním výjimkám a byly zrušeny

Komunitární výjimky I

Vydává Komise jako nařízení

1) Např. v oblasti vertikálních dohod (Nařízení Komise č. 330/2010)

Rysy:

- Podíl na trhu (zásadně <30%)
- Bezpečný přístav „černé klauzule“ (např. RPM)
- Flexibilita u podmíněného vynětí - „šedých klauzulí“ (např. exkluzivita na dobu neurčitou nebo delší než 5 let vyňata není)
- Časový limit platnosti vyňaté dohody (5 let)
- Neplatí výjimka pro vztah mezi konkurenty

Komunitární výjimky II

- 2) V oblasti horizontální spolupráce
- Nařízení č. 1218/2010 o dohodách o specializaci
 - Nařízení č. 1217/2010 o výzkumu a vývoji

Komunitární výjimky III

3) V oblasti poskytování technologií

- Nařízení Komise č. 772/2004 o dohodách o poskytování technologií
- Nařízení Komise č. 461/2010 o odvětví motorových vozidel

4) V oblasti pojišťovnictví

- Nařízení Komise č. 267/2010 o dohodách v pojišťovnictví

5) V oblasti dopravy

- ...

Kartelové dohody - sankce

- Absolutní neplatnost *ex lege*
- Zákaz plnění dohody (rozhodnutím ÚOHS)
- Pokuta
- Opatření k nápravě

Dobrovolná kompenzační opatření

- Nejsou to opatření k nápravě
- **Kompenzační**, ne sankční charakter
- Navrhnou **účastníci** řízení do 15 dnů od doručení výhrad ÚOHS k dohodě
- Musí zajistit ochranu soutěže a odstranit závadný stav

Dobrovolná kompenzační opatření

- Pokud je ÚOHS schválí, uloží jejich plnění a zastaví řízení – nezakáže kartelovou dohodu
- Nelze, pokud byla zakázaná dohoda již plněna a měla nebo mohla mít za následek podstatné narušení hospodářské soutěže

Část V.

Zneužití dominantního postavení

Obraz „Obr“, Francisco Goya, 1808

Zneužití dominantního postavení

Dominant - § 10 ZOHS:

- soutěžitel nebo více soutěžitelů (kolektivní dominance)
- ...s tržní mocí, která mu umožňuje chovat se značně nezávisle na soutěžitelích a spotřebitelích (judikatorní definice=> *hard law*)

Zneužití dominantního postavení

- **zabraňovací (ev. vylučovací)**
 - exkluzivita
 - odmítnutí spolupráce
 - predátorské ceny
 - bojkoty...
- **vykořisťovatelské**
 - junktimace
 - diskriminace ...

Zneužití dominantního postavení

Rysy zneužití:

- Jednostranné chování (nemůže být „neplatné“ jako kartelová dohoda)
- Judikatorní doktrína tzv. „zvláštní odpovědnosti dominantanta“
- *„Quod licet Iovi , non licet bovi „*

Zneužití dominantního postavení

- Dominance není absolutní, ale vztažný pojem
- Objektivní koncept, není nutný úmysl
- Nexistují zatím výjimky za zákazu
 - soft law Komise z 3. 12. 2008 (Guidance on the Commission's Enforcement Priorities in Applying Article 82 EC Treaty to Abusive Exclusionary Conduct by Dominant Undertakings)
 - á la „čl. 102 odst. 3“ (podle čl. 101 odst. 3)
 - ekonomizující přístup

Tržní moc dominantanta

- Hodnotí ÚOHS
- Kritéria
 - hospodářská a finanční síla soutěžitelů
 - právní nebo jiné překážky vstupu na trh
 - stupeň vertikální integrace soutěžitelů
 - struktura trhu
 - velikost tržních podílů nejbližších konkurentů
- **Vyvratitelná** domněnka
 - Podíl na trhu < 40%: soutěžitel nemá tržní moc

Zakázané praktiky

§ 11 ZOHS

■ Generální klauzule

- Zneužívání dominantního postavení na újmu jiných soutěžitelů nebo spotřebitelů

■ Speciální skutkové podstaty

- Musí naplňovat podmínky generální klauzule
- Zakázané je i jednání, které nenaplnuje zvláštní skutkovou podstatu, pokud neprojde testem generální klauzule

Zneužití dominantního postavení

Proti soutěžitelům x proti spotřebitelům

Typické druhové případy

- Bojkot
- Odmítnutí dodávek
- Diskriminace
- Výlučnost
- Junktimace

Zneužití dominance

- **vynucování nepřiměřených** podmínek ve smlouvách, zvláště vynucování plnění v **nápadném** nepoměru k protiplnění
- **vázání** souhlasu s uzavřením smlouvy na podmínku, že druhá smluvní strana odebere i další plnění, které s ním **nesouvisí**
- uplatňování **rozdílných** podmínek při shodném nebo **srovnatelném** plnění
- zastavení nebo **omezení** výroby, odbytu nebo výzkumu a vývoje (*refusal to deal*)

Zneužití dominance

- dlouhodobé nabízení a prodej zboží za nepřiměřeně nízké ceny
- odmítnutí poskytnout jiným soutěžitelům za přiměřenou úhradu přístup k infrastruktuře, pokud jiní soutěžitelé nemohou bez ní působit na stejném trhu

Sankce

- Zákaz rozhodnutím ÚOHS
- Pokuta
- Opatření k nápravě

Možnost schválit kompenzační opatření navržená narušitelem

Část VI.

Kontrola koncentrací

Strukturální přístup k antitrustu

- Kontrola koncentrací - spojování soutěžitelů
- Ochrana struktury trhu
- Hlava IV (§ 12-19) ZOHS

Spojení podniků (soutěžitelů) v širším smyslu

s využitím Wirtz: M&A Management

Spolupráce podniků

Strategická spolupráce

Joint venture

Strateg. aliance

Další formy spolupráce (operativní)
např. zájmová sdružení,
hospodářské svazy, konsorcia,
kartely

Dobrovolnost
Právní samostatnost podniků
Částečná hospodářská samostatnost

Spojení podniků v užším smyslu

Akvizice/
Konzernizace

Asset deal

Share deal

Merger/Fúze

Převzetí
přeměna

Založení
nového
podniku

Ztráta hospodářské a někdy
i právní samostatnosti podniků

Koncentrace

Spojení podniků:

- Přeměnou
- Nabytím podniku
- Získáním kontroly

Koncentrace

Po dobu max. 1 roku koncentrací není
(§ 12/8 ZOHS):

- Přechodná účast banky
- Přechodné získání podílů
- Přechod některých působností orgánu

Spojování soutěžitelů

Přeměna samostatně působících soutěžitelů

Nabytí podniku nebo jeho podstatné části včetně založení nového koncernového podniku

Nabytí možnosti kontroly jiného soutěžitele

Sloučení

Splynutí

X
Zvláštní režim - banky, obchodníci s CP, likvidace, správa konkursní podstaty

Nabytí účastnických cenných papírů

Nabytí obchodních nebo členských podílů

Smlouva umožňující určovat nebo ovlivňovat chování soutěžitele

Jiný způsob umožňující určovat nebo ovlivňovat chování soutěžitele

Zásada de minimis

- Ekonomicky nevýznamné koncentrace jsou pod rozlišovací úrovní ÚOHS
- Hranice **obratu** (absolutní výše)
- - § 13 ZOHS
celosvětový / vnitrostátní

Kritéria pro posouzení koncentrace I

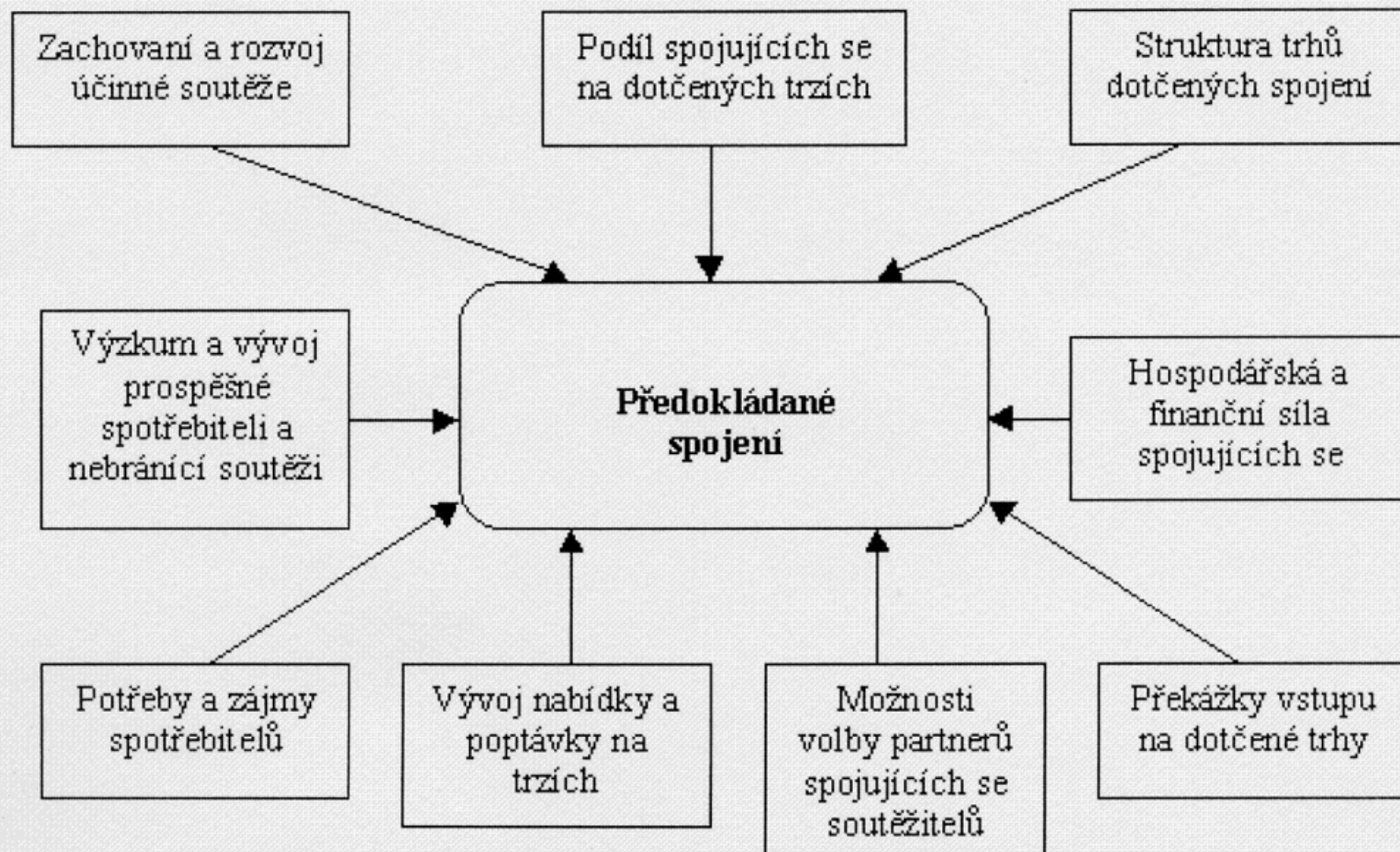
§ 18 ZOHS

- potřeba zachování a rozvíjení soutěže
- struktura dotčených trhů
- podíl spojujících se soutěžitelů na trhu
- hospodářská a finanční síla spojujících se soutěžitelů
- překážky vstupu na trh

Kritéria pro posouzení koncentrace II

- možnost volby dodavatelů a odběratelů spojujících se soutěžitelů
- vývoj nabídky a poptávky na trhu
- potřeby a zájmy spotřebitelů
- výzkum a vývoj, je-li k prospěchu spotřebitele a nebrání soutěži

Kritéria posuzování koncentrace

Domněnka přípustnosti

- ÚOHS spojení nepovolí, pokud by mělo za následek **podstatné narušení** hospodářské soutěže (SIEC – test)
- Vyvratitelná domněnka - § 17 odst. 3 ZOHS
 - Pokud společný podíl spojujících se soutěžitelů na relevantním trhu nepřesáhne 25 %, **má se za to**, že jejich spojení nemá za následek podstatné narušení hospodářské soutěže

Řízení o koncentracích

- Povoloovací řízení
- Zahajuje se na návrh - § 15 ZOHS
- Návrh povinně podávají spojující se soutěžitelé
- Povinnost podat návrh před koncentrací
- Náležitosti návrhu vyhl. ÚOHS č. 252/2009 Sb.
- Zjednodušené řízení (§ 16a ZOHS)

Řízení o koncentracích

Postup ÚOHS po doručení návrhu

- Oznámit zahájení v Obchodním věstníku
 - Lhůta pro podání námitek
- Posoudit, zda koncentrace podléhá souhlasu ÚOHS - rozhodnutí do 30 dní od zahájení

Řízení o koncentracích

- Posoudit, zda koncentrace závažně naruší hospodářskou soutěž
- Sdělit, že ÚOHS pokračuje v řízení do 30 dní od zahájení řízení
 - Rozhodnout o povolení koncentrace
 - Pokud ÚOHS ve lhůtě 30 dní nejedná – má se za to, že koncentraci povolil
- Vydat konečné rozhodnutí
 - do 5 měsíců od zprávy že se pokračuje v řízení (jinak se má za to, že ÚOHS koncentraci povolil)

Obsah rozhodnutí

- Koncentrace nepovolena
- Koncentrace povolena
- Koncentrace povolena za splnění podmínek navržených účastníky řízení a schválených ÚOHS

Odkladný účinek řízení

K uskutečnění koncentrace zásadně **nesmí** dojít:

- Před podáním návrhu na zahájení řízení
- Před právní mocí rozhodnutí o povolení

(ÚOHS může na návrh přiznat výjimku, pokud spojovaným osobám nebo třetím osobám hrozí závažná škoda nebo jiná závažná újma)

Delegace řízení na Komisi

- ÚOHS může za podmínek komunitárního práva požádat Komisi, aby převzala řízení
 - do rozhodnutí Komise se řízení přerušuje
 - pokud Komise rozhodne o převzetí, původní řízení se zastaví
 - pokud Komise odmítne převzít, v řízení se pokračuje

Sankce

- Zákaz koncentrace
- Pokuty
- Lze zrušit původní povolení
- Lze uložit opatření k nápravě
 - Dekoncentrace
 - Kompenzace

Kdy lze zrušit povolení

Důvody:

- spojení bylo povoleno na základě nepravdivých nebo neúplných údajů účastníků
- účastníci řízení uvedli Úřad v omyl
- účastníci neplní podmínky povolení

Lhůta

- do 1 roku od zjištění
- nejpozději však do 5 let

Dozor nad orgány veřejné správy

§ 19a ZOHS (účinnost od 1.12. 2012)

- Orgán veřejné správy jako soutěžitel nebo jako vnější činitel?
- Šalva nepolitičnosti soutěžního práva
- Pojem orgánu veřejné správy
- Orgán VS jako o soutěžitel?
- Odvětvový regulátor jako orgán VS?

Dozor nad orgány veřejné správy

- Všeobecná negativní kompetenční generální klauzule § 19a ZOHS
- Odpovědnostní následky za její porušení
- Priorita ochrany soutěže nad mimosoutěžními cíli?
- Absolutizace?
- Exempce?
- Prioritizace?
- Drakonizace nebo humbukizace?

Jednotlivosti z úpravy řízení před ÚOHS

- Prioritizace § 21/2 ZOHS
- Šetření na místě v jiných než obchodních prostorech se souhlasem soudu (§ 21g ZOHS)
- Právní nástupnictví do odpovědnosti právnické osoby za delikt (§ 22b ZOHS)
- Program shovívavosti *leniency* (§ 22ba/1)
- Narovnání *settlement* (§ 22ba/2)